

FOLKETINGSTIDENDE G

FOLKETINGET

Redegørelse nr. R 3 (10/10 2013)

Folketinget 2013-14

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget).

Redegørelse af 10/10 13 om arktisk samarbejde. (Redegørelse nr. R 3).

Udenrigsministeren (Villy Søvndal):

INDLEDNING

Arktis indtager en stadig vigtigere placering på den internationale dagsorden. De muligheder, der tegner sig med den fortsatte hurtige afsmeltning af bl.a. isen i Polarhavet og af Indlandsisen, og de udfordringer af økonomisk, miljø- og klimamæssig, politisk og anden art, denne udvikling fører med sig, er nu faste punkter under drøftelser mellem internationale beslutningstagere og i civilsamfundet verden over. I takt med denne udvikling er der kommet stigende fokus på vilkårene for de ca. 4 mio. mennesker, der bor i Arktis, og hvis fremtid afhænger af de beslutninger, der i de kommende år vil blive truffet vedrørende Arktis. Det internationale samfund har i Arktis en historisk mulighed for at støtte de arktiske folks udvikling, så den sker på deres præmisser og på en bæredygtig måde.

Kongeriget arktiske strategi, der netop har en bæredygtig udvikling for befolkningen i Arktis som sit hovedformål, er i den forbindelse et solidt grundlag og ramme for formuleringen af rigsfællesskabets holdninger vedrørende arktiske spørgsmål.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM ARKTIS

Arktisk Råd er fortsat det centrale forum for samarbejde og beslutninger vedrørende Arktis. Arbejdet i Arktisk Råds arbejdsgrupper og task forces ledes af formandskabet i samarbejde med de arktiske staters repræsentanter (de såkaldte Senior Arctic Officials). Herudover deltager repræsentanter for de oprindelige folk (de såkaldte Permanent Participants) i en stor del af drøftelserne. Kongeriget lægger vægt på, at arbejdet i Arktisk Råd udføres med aktiv og synlig deltagelse af Permanent Participants.

Ved Arktisk Råds ministermøde i Kiruna den 15. maj 2013 blev det svenske formandskab for Arktisk Råd afsluttet, og Canada overtog formandshvervet. I den forbindelse fremlagde Canada sit formandskabsprogram. Nogle af hovedpunkterne i dette program er udarbejdelsen af et internationalt instrument eller lignende vedrørende udledningen af sodpartikler og metangas samt forbedring af sikkerheden for skibstrafikken i de polare områder gennem bl.a. opstilling af guidelines for krydstogsskibstrafikken. Canada vil også arbejde for yderligere forbedring af forebyggelse af oliespild samt nedsætte en task force, som skal facilitere etableringen

af et CircumpolarBusiness Forum. Taskforcen skal i dialog med erhvervet udarbejde en rapport med anbefalinger til en mulig struktur for et sådant erhvervsforum. På baggrund af rapporten lanceres i foråret 2014 selve forummet, som i første ombæring skal sikre en bæredygtig udvikling af det arktiske erhvervsliv, bl.a. ved at varetage arktiske erhvervsinteresser, være forum for erfaringsudveksling og etablering af samarbejder, og ved at sikre en tæt binding til Arktisk Råd. I den sammenhæng kan det bemærkes, at Naalakkersuisut og regeringen har nedsat en arbejdsgruppe, der inden for rammerne af selvstyreordningen skal komme med forslag, som kan fremme det kommercielle samarbejde inden for erhvervslivet i Grønland og Danmark, og som kan bidrage positivt til erhvervsudviklingen i Grønland på kommercielle vilkår. Arbejdsgruppen skal medio 2014 fremsætte anbefalinger, der sigter på at afdække barrierer for erhvervsinvesteringer i Grønland og skabe opmærksomhed om kommercielle investeringsmuligheder i Grønland.

Under Arktisk Råds ministermøde i Kiruna blev der underskrevet en aftale om forebyggelse og bekæmpelse af oliespild (»The Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic«). Regeringen vil arbejde for, at der fortsat sker en udbygning af de internationale regler om oliespild i regi af relevante internationale samarbejdsorganer som eksempelvis Arktisk Råd og Den Internationale Søfartsorganisation, IMO. Regeringen vil også arbejde for, at aftalen bliver fulgt op med konkrete øvelser inden for aftalens område.

Under Kiruna-mødet blev der også opnået enighed om optagelse af Indien, Italien, Japan, Kina, Singapore og Sydkorea samt EU som observatører i Arktisk Råd. Med hensyn til EU's optagelse blev det besluttet, at det først kan gennemføres endeligt, når der er opnået enighed mellem EU og Canada om visse udestående spørgsmål vedrørende import til EU fra Canada af sælprodukter. Fra Kongerigets side arbejder man for, at EU snarest muligt bliver fuldgældig observatør i Arktisk Råd.

Arktisk Råds task force om institutionelle spørgsmål (Task Force on Institutional Issues) afsluttede under det svenske formandskab forhandlingerne om de regler, der har dannet grundlag for etableringen af Arktisk Råds sekretariat i Tromsø. Arktisk Råd udpegede i 2013 en leder af sekretariatet, der blev indviet af den norske udenrigsminister i januar 2013.

Kongeriget lægger vægt på, at Arktisk Råd forbliver det internationale forum, hvor der træffes politisk og retligt bindende beslutninger vedrørende Arktis. Det er dog naturligt, at der herudover etableres fora og organiseres konferencer, symposier og lignende uden for Arktisk Råd, hvor de vigtige spørgsmål vedrørende Arktis kan diskuteres af beslutningstagere, NGO'er, erhvervslivet, tænketanke mv. Ligeledes fortsættes forhandlingerne i IMO om regler for skibe, der sejler i polaregne (IMO's Polarkode). Regeringen hilser sådanne fora velkommen og ser dem som nyttige supplement til arbejdet i Arktisk Råd.

Den danske regering lægger vægt på, at alle spørgsmål vedrørende Arktis gøres til genstand for en grundig drøftelse

mellem rigsdelen, og at Kongeriget således fremstår velkoordineret og taler med én fælles stemme såvel bilateralt som i internationale fora som f.eks. Arktisk Råd. I den forbindelse har man fra Kongerigets side arbejdet for en fyldestgørende repræsentation af alle tre rigsdelen i Arktisk Råd. Efter drøftelser med det canadiske formandskab for Arktisk Råd lykkedes det i august 2013 at nå frem til en løsning på dette spørgsmål.

Med Ilulissat-erklæringen fra maj 2008 har de lande, der ligger ud til Polarhavet (Kongeriget, Canada, Norge, Rusland og USA – de såkaldte Arctic Five) forpligtet sig til at forankre det tætte samarbejde om udviklingen i Arktis i folkeretten og til at løse eventuelle uoverensstemmelser om retten til kontinentalsoklen ved forhandlinger. Kongeriget finder, at Arctic Five-samarbejdet kan supplere arbejdet i Arktisk Råd, hvor det er relevant.

Der er en stigende interesse for drøftelser af arktiske spørgsmål direkte mellem relevante fagministre i Arktis. F.eks. var Danmark og Grønland værter for et arktisk miljøministermøde i Ilulissat i 2010, og i 2011 blev der afholdt et møde for de arktiske sundhedsministre i Nuuk. Denne tradition blev videreført af Sverige, der i februar 2013 afholdt et møde i Jukkasjärvi for de arktiske miljøministre, som dermed havde mulighed for en grundig faglig drøftelse af og stillingtagen til Arktisk Råds miljødagsorden. Tilsvarende politiske »high-level-møder« kan også forventes under de kommende formandskaber for Arktisk Råd.

Inden for det nordiske samarbejde har der de seneste år også været øget fokus på Arktis. I lighed med Kongerigets arktiske strategi fokuserer Nordisk Ministerråd for perioden 2012-14 således på befolkningerne i Arktis (herunder på sociale forhold, miljø og klimaforandringer). Hovedformålet er at sikre en bæredygtig udvikling og bedre levevilkårene for befolkningerne i de nordlige områder. I det nordiske samarbejdsprogram er der i denne periode afsat 10 mio. DKK årligt til at understøtte fokusområdet. Endvidere er der afsat 3 mio. DKK årligt til udvikling af nye nordiske politiske initiativer.

Også i EU er der stigende interesse for Arktis. Siden 2008 har EU således øget sine aktiviteter i regionen, og der er fortsat behov for øget engagement. I juni 2012 fremlagde Europa-Kommissionen og Den Høje Repræsentant derfor en fælles meddelelse om udvikling af en EU-politik for den arktiske region. Ifølge meddelelsen bør EU's indsats fremover samles under tre hovedoverskrifter: viden, ansvarlighed og engagement. Målet er, at EU herigennem vil kunne forbedre sin politik og sikre, at EU's fremtidige bidrag til Arktis har støtte fra regionale interessenter og fremmer den fælles indsats, der gøres af de arktiske stater.

Danmark, Færøerne og Grønland tilstræber et bredt og tæt partnerskab med EU. Det er i Kongerigets interesse at præge udformningen og gennemførelsen af EU's politikker, f.eks. indenfor energi, klima, fiskeri, fangst, udnyttelse af mineraler samt forholdet til befolkningerne og de oprindelige folk i Arktis. Tilsvarende har det interesse for de dele af Kongeriget, som ikke er en del af EU, at deltage i relevante EU-programmer i ønskelig og mulig udstrækning. Regeringen lægger vægt på, at EU's politikker formuleres i tæt dialog med de arktiske befolkninger.

SPECIFIKKE AKTIVITETSOMRÅDER

Forsvarets opgaveløsning i Arktis

Forsvarets hovedopgaver i Arktis er militært forsvar af Grønland og Færøerne samt overvågning og suverænitetshævdelse. Også dele af havmiljøopgaven i Grønland hører under forsvarets ressort. I forbindelse med udførelse af forsvarets primære opgaver udføres en række civile opgaver blandt andet til støtte for de grønlandske og færøske samfund og dets beredskab – eksempelvis fiskeriinspektion, udøvelse af politimyndighed samt eftersøgning og redning til søs. Forsvaret driver søredningscentralen i Grønland.

Der er i det forgangne år opnået politisk enighed om, at den øgede aktivitet i Arktis indebærer, at forsvarets kapacitet til opgaveløsning i Arktis må styrkes på baggrund af denne udvikling. Således har forsvaret allerede iværksat anskaffelse af et nyt og moderne inspektionsfartøj af KNUD RASMUSSEN-klassen samt ni skibsbaserede væsentlig mere kapable SEAHAWK-helikoptere til erstatning for de aldrende LYNX-helikoptere. De nye skibsbaserede helikoptere vil ud fra en operativ prioritering bl.a. komme til at operere fra inspektions-skibene, som er indsat i Arktis.

Forsvaret har i 2013 bl.a. iværksat etableringen af en arktisk beredskabsstyrke og vil inden udgangen af 2013 udarbejde en plan for styrkens klargøring og indsættelse. Den Arktiske Beredskabsstyrke skal kunne supplere forsvarets nuværende operative indsats i Arktis samt situationsbestemt kunne bistå beredskabet i Grønland.

Ud over de ovenstående konkrete initiativer har Forsvarsministeriet i 2013 iværksat en omfattende analyse af ministerområdets fremtidige opgaveløsning i Arktis. Resultaterne af analysen skal danne grundlag for den fremadrettede udvikling af Forsvarsministeriets kapaciteter i Arktis, og vil på den måde få en central rolle i regeringens prioritering af området. Analysen suppleres bl.a. med forsøg med overvågningsteknologier (eksempel satellitter og »Unmanned aerial vehicles« (UAV'er)) i Arktis samt en havmiljørisikoanalyse af farvandet i og omkring Grønland.

Forsvaret har i 2013 blandt andet iværksat etableringen af en arktisk beredskabsstyrke og vil inden udgangen af 2013 udarbejde en plan for styrkens klargøring og indsættelse. Den Arktiske Beredskabsstyrke skal kunne supplere forsvarets nuværende operative indsats i Arktis samt situationsbestemt kunne bistå beredskabet i Grønland. Konceptet for Den Arktiske Beredskabsstyrke blev i lighed med 2012 afprøvet i forbindelse med dette års eftersøgnings- og redningsøvelse SAREX Greenland Sea i september 2013.

Foranlediget af en anmodning fra Skibsfartens og Luftfartens Redningsråd har Forsvarsministeriet taget initiativ til en undersøgelse af mulighederne for en samplacering i Nuuk af de tre redningscentraler i Grønland. På baggrund af undersøgelsens anbefalinger er der i 2013 truffet beslutning om at igangsætte implementeringen af en delvis samplacering af redningscentralerne i Grønland, hvor Sø- og Luftredningscentralerne placeres i Arktisk Kommandos domicil i Nuuk. Implementeringen forventes at være afsluttet ultimo 2014.

Skibsfartens og Luftfartens Redningsråd har tillige taget initiativ til indledningsvis på forsøgsbasis i 2013 at fastsætte og afprøve konkrete mål- og resultatkrav for eftersøgnings- og redningstjenesten i Grønland. Ligeledes er der på forsøgsbasis udarbejdet en årlig redegørelse for eftersøgnings- og redningstjenesten i Grønland for 2012.

Der er iværksat en udredning af ansvarsfordelingen, vedrørende eftersøgnings- og redningsopgaver (SAR) i Grøn-

land, der skal resultere i et oplæg til beslutning om forenkling af ansvarsfordelingen. Afslutningen af arbejdet er umiddelbart forestående.

I juni 2013 var den danske forsvarschef vært for det andet møde mellem forsvarscheferne fra de otte arktiske nationer. Mødet blev afholdt i Ilulissat i Grønland. Formålet med mødet var at drøfte, hvordan samarbejdet i det arktiske område kan udbygges, og hvordan de militære ressourcer kan anvendes til støtte for det civile samfund på tværs af grænserne i det arktiske område. Som et konkret initiativ blev det besluttet at anvende det uklassificerede og internetbaserede overvågningssystem »Maritime Safety and Security Information System«, MSSIS i bestræbelserne for at etablere et fælles situationsbillede blandt de otte nationer i Arktis.

Det danske forsvar har i det forgangne år fortsat sit gode samarbejde med sine arktiske naboer. Således har dansk forsvar deltaget i flere arktiske øvelser sammen med enheder fra specielt Canada, Island, USA og Norge.

Med hensyn til styrkelse af koordinationen mellem Arktisk Råds medlemslandes nationale eftersøgnings- og redningsberedskaber har den såkaldte SAR-aftale (Search and Rescue), der blev underskrevet i regi af Arktisk Råd i Nuuk i 2011, været udgangspunktet for gennemførelse af to eftersøgnings- og redningsøvelser (SAREX) ud for Grønlands østkyst i 2012 og 2013. I september var det danske forsvar i lighed med 2012 arrangør af øvelsen, SAREX Greenland Sea 2013, hvor flere af Arktisk Råds medlemslande afprøvede deres SAR-beredskab, koordination og samarbejde. Øvelsen tog udgangspunkt i et scenarie, hvor første del omhandlede eftersøgning af et krydstogtsskib, som myndighederne havde mistet kontakten til. Efter skibet var lokaliseret i et øde område af Østgrønland, hvor det var sejlet på grund og dermed var i havsnød, blev de deltagende enheder under anden del af øvelsen trænet i redning og evakuering af krydstogtskibets ombordværende. Konceptet for den førnævnte arktiske beredskabsstyrke blev i lighed med 2012 afprøvet i forbindelse med dette års eftersøgnings- og redningsøvelse.

Der vil også i de kommende år blive afholdt sådanne øvelser – såvel nationalt som i regi af Arktisk Råd. I forhold til sidstnævnte arbejder Danmark for indførelse af et rotationsprincip med hensyn til ansvaret for planlægning og gennemførelse af øvelserne, for derigennem at indføre en modus for ligelig byrdefordeling i implementeringen af samarbejdsaftaler i regi af Arktisk Råd.

I forbindelse med det danske formandskab for det nordiske forsvarssamarbejde (NORDEFECO) drøftede en ministeriel arbejdsgruppe i september 2012, om NORDEFECO kan være relevant i forhold til bl.a. redning, overvågning og inspektion i Arktis. Blandt de områder, der fandtes at kunne være relevante, er SAR og håndtering af miljøkatastrofer.

Det skal bemærkes, at der i NORDEFECO er enighed om, at de primære fora for drøftelsen af Arktis er Arktisk Råd og ArcticFive (de fem arktiske kyststater). Hensigten med NORDEFECO-engagementet i Arktis er således ikke at duplikere indsatserne i disse fora, men derimod at skabe nordisk mer-værdi på områder, som de andre fora ikke dækker. Således drøfter NORDEFECO løbende mulighederne for at bidrage i Arktis på områder, hvor de nordiske forsvarsressourcer eventuelt vil være relevante at bringe i anvendelse.

På Bodø-mødet mellem de nordiske forsvars- og udenrigsministre i september 2012 blev Arktis også drøftet. Der var bred enighed om, at Arktis er et område, hvor man kan samarbejde med Rusland og andre lande.

Søfart og sejladsikkerhed

Der forventes en fortsat stigning i skibstrafikken i de arktiske farvande i de kommende år. Af hensyn til det sårbare miljø i Arktis og for at sikre menneskeliv er det en prioritet for Kongeriget, at der internationalt etableres ensartede rammevilkår i form af høje obligatoriske, sikkerhedsstandarder for skibes sejlads i Arktis.

I IMO fortsætter forhandlingerne om regler for skibe, der sejler i polaregne (IMO's Polarkode). De omfatter bl.a. skibes udformning, udstyr og besætningernes kompetence. Det er forventningen, at forhandlingerne afsluttes i IMO i 2014, og at Polarkoden tidligst vil kunne træde i kraft i 2017.

Folketinget vedtog i maj 2013 en ændring af søloven og forskellige andre love. Lovens styrkelse af sejladsikkerheden i grønlandsk farvand indebærer, at der i første omgang stilles skærpede sikkerhedskrav til passagerskibe med flere end 250 passagerer om bord. Efterfølgende kan der fastsættes sikkerhedskrav til andre skibe, hvis der er behov for det. Udmøntningen af loven forventes at indeholde følgende tiltag: Kordineret sejlads, lodspligt, krav om såkaldt isklasse (dvs. krav til skibets konstruktive styrke), etablering af forbudsområder, supplerende krav til træning af besætningen samt skærpede krav til sejladsplanlægning og beredskabsplaner. De nye lovregler skal sættes i kraft for Grønland ved en kongelig anordning. Det konkrete indhold i tiltagene udarbejdes i tæt samarbejde med Grønlands Selvstyre og med inddragelse af relevante aktører på området.

Med henblik på at styrke informationen til skibe i arktiske farvande arbejder Søfartsstyrelsen på at udvikle et nyt informationssystem »Arctic Web«. Det sker bl.a. på baggrund af erfaringer fra tidligere SAR-øvelser og samarbejde med krydstogtorganisationer. Arctic Web skal samle information fra forskellige myndigheder om sejlads i grønlandske farvande og fungere som et udvidet meldesystem. Det er hensigten, at systemet ud fra skibes egen registrering af planlagt rute skal give et indblik i position og forventelig reaktionstid for andre skibe (SAR-ressourcer) i området og vise aktuelle iskort, navigationsadvarsler m.m. Skibe vil dermed kunne foretage en risikovurdering og bedre planlægge og koordinere deres sejlads. Søfartsstyrelsen og forsvaret arbejder endvidere fortsat på at styrke overvågningen af skibstrafikken i Arktis, og det forventes, at Arktisk Kommando vil kunne anvende Arctic Web til styrket risikovurdering af især krydstogtskibes færd. Søfartsstyrelsen moderniserer løbende fyr- og bålkeafmærkningen i Grønland, og af de traditionelle træbåker udestår i 2013 alene en udskiftning af et mindre antal i den sydlige del af Grønland.

Miljøministeriet ved Geodatastyrelsen varetager forpligtelsen vedrørende søopmåling og søkortlægning af de grønlandske og færøske farvande samt repræsenterer Danmark i Arctic Regional Hydrographic Commission. Formålet med kommissionen er at fremme og koordinere udviklingen af standarder, specifikationer og guidelines vedrørende officielle hydrografiske produkter i det arktiske område. I denne kommission har Geodatastyrelsen undersøgt mulighederne for at udveksle søopmålingsdata mellem de arktiske lande. Undersøgelsen har vist, at kun USA har spredte data for det grønlandske område, samt at USA også er villig til at stille disse til rådighed for søkortlægningen over Grønland.

Miljøministeriet indgik i 2009 en aftale med Naalakkersuisut om samarbejde på geodataområdet bl.a. med henblik på at øge fremdriften vedrørende udarbejdelse af søkort for Grønland for at øge sejladsikkerheden. I henhold til aftalen skal alle søkort over den sydvestlige del af Grønland være

nyoprettede inden udgangen af 2018. For at opfylde målene i aftalen har Geodatastyrelsen siden 2009 mere end fordoblet sine ressourcer til udarbejdelse af søkort. I 2012 blev der udgivet tre nyoprettede søkort, og ved udgangen af 2012 var der i alt udgivet 16 af de 73 planlagte kort over Grønland. I 2013 er der foreløbig udgivet 2 kort og yderligere 4 forventes at være færdige omkring årsskiftet 2013/2014.

Forsvaret støtter Geodatastyrelsen med skibe og personel til udførelse af søopmålingsopgaven i henhold til samarbejdsaftale mellem Geodatastyrelsen og Forsvaret. Søopmålingen i Grønland fortsætter med uændret aktivitetsniveau i forhold til tidligere år, hvilket er tilstrækkeligt til at understøtte Geodatastyrelsens øgede kortproduktion.

Geodatastyrelsen har efter aftale med de øvrige maritime myndigheder etableret en fælles grønlandsk maritim portal med det mål at samle alle informationer af betydning for søsikkerheden ét sted. Portalen indeholder maritime informationer fra grønlandske og danske myndigheder. Portalen forventes operativ i anden halvdel af 2013. Styrelsen har endvidere udviklet og etableret en teknisk platform til Den grønlandske Havnelods i en web-udgave. Havnelods er kort- og tekstbeskrivelse over havnene i Grønland, der skal gøre det nemmere at anløbe den enkelte havn. Der udestår en opdatering af informationerne, før havnelods kan siges at være operativ.

Geodatastyrelsen samt Naalakkersuisut samarbejder med de øvrige nationale kortlægningsmyndigheder i Arktis om etableringen af en arktisk infrastruktur for geografiske data (Arctic Spatial Data Infrastructure – Arktisk SDI) om netbaseret integration af de otte arktiske landes kortdata. Arktisk SDI forventes at ville kunne understøtte opgaver vedrørende miljøforvaltning, forureningsbekæmpelse, naturfredning, beredskab, bæredygtig udvikling mm.

Miljø og Natur

Grønland har overtaget miljøkompetencen på land og på havmiljøområdet i grønlandsk territorialfarvand, dvs. ud til tre sømil fra basislinjen, mens havmiljøområdet uden for Grønlands søterritorium, på nær forhold omkring råstofudvinding (eksempelvis boreplatforme), er dansk kompetence. En række internationale konventioner har tætte relationer til den arktiske region, ligesom der er et meget udbygget regionalt arktisk miljø- og natursamarbejde, primært i Arktis Råd. Danmarks arbejde i disse fora gennemføres i et tæt samarbejde med Grønland og Færøerne. F.eks. varetager Grønland rigsfællesskabet interesser i Arktisk Råds arbejdsgruppe CAFF (Conservation of Arctic Flora and Fauna).

Miljøstøtteordningen for Arktis, DANCEA (Danish Cooperation for Environment in the Arctic), der er delt mellem Miljøministeriet og Klima-, Energi- og Bygningsministeriet, er gennem sin finansiering et bærende og samlende element for Kongerigets internationale arktiske miljø og natursamarbejde i Arktis Råd, der gennem langsigtede monitoringsprogrammer bidrager med betydningsfulde oplysninger til brug for det internationale arbejde med miljø- og naturregulering.

Målinger i Grønland og på Færøerne viser, at der er et stort behov for global miljøregulering, og at global regulering hjælper, men at fortidens forurening er mange år om at forsvinde. For et af de nyere regulerede stoffer, PFOS (perfluoroktansulfonat) er der observeret en faldende trend i grønlandske isbjørne og sæler over de senere år. Dette tyder på, at den globale regulering virker, og at monitoringen i Grønland af forurenende stoffer generelt er et vigtigt redskab til at vurdere de globale miljøaftalers effektivitet.

Kviksølv er et eksempel på et tungmetal, som har haft dokumenterede sundhedsskadelige effekter på befolkningen i Grønland og Færøerne. Den viden, som er indsamlet i rigsfællesskabet finansieret af Miljøministeriets miljøstøtteordning for Arktis, indgår som baggrundsviden for en ny forhandlet global kviksølvaftale – Minamata-konventionen, som forventes endeligt vedtaget til oktober 2013 i Japan.

Visse stoffer påvirker både klimaet og er skadelige for den menneskelige sundhed. Et eksempel er sodpartikler fra f.eks. mark- og skovbrande, fyringsanlæg og dieselmotorer. Internationalt blev der i april 2012 i Göteborg-protokollen under FN's konvention om grænseoverskridende luftforurening (Convention on Long-range Transboundary Air Pollution – LRTAP), sat nye reduktionsmål frem til 2020 for en række stoffer og herunder som noget nyt også for partikler. Mulighederne for, at de arktiske lande kunne gå forrest i arbejdet under LRTAP, blev indgående drøftet under de arktiske miljøministres møde i Jukkasjärvi i februar 2013, og som en opfølgning på miljøministrenes møde besluttede Arktisk Råd efterfølgende at nedsætte en task force, som til næste ministermøde i 2015 skal have undersøgt mulighederne for forskellige forvaltningsmæssige arrangementer til reduktion af udslip af sod og metan i de arktiske lande.

Grønlands Selvstyre og Miljøministeriet er begge i gang med en gennemgang og opdatering af deres havmiljølovgivning. I forbindelse med dette arbejde vil det kunne sikres, at relevante gældende bekendtgørelser for Danmark sættes i kraft for grønlandsk farvand uden for tre sømil. Samtidig vil behovet for tilsvarende opdatering af de havmiljøregler, som selvstyret er ansvarligt for, kunne afklares, således at der er samme regler inden for og uden for tre-sømilegrænsen. I forbindelse med revisionen er der igangsat et afklarende arbejde vedrørende myndighedskompetencerne i relation til havmiljøområdet i Grønland. Relevante myndigheder i Danmark og Grønland inddrages. Som et konkret eksempel på fælles forvaltning vil en dansk/grønlandsk styregruppe i 2014 komme med forslag til forvaltningstiltag til beskyttelse af særligt sårbare havområder ved Grønland. Disse forslag vil blive udarbejdet på baggrund af en konsulentrapport, der er under udarbejdelse.

Rigsdelene arbejder i Arktisk Råd og andre relevante internationale fora sammen om havmiljø-spørgsmål herunder også om spørgsmål vedrørende olie- og gasindvinding og sejladssikkerhed. På Arktisk Råds ministermøde i Kiruna i maj 2013 tiltrådte ministrene bl.a. anbefalingerne i rapporten om gældende regulering af det arktiske havmiljø, Arctic Ocean Review (AOR), samt definitioner, principper og anbefalinger fra den nedsatte ekspertgruppe om Ecosystem Based Management (EBM). Også anbefalingerne i Arctic Ocean Acidification Assessment blev godkendt. Der arbejdes under det canadiske formandskab i Arktisk Råd videre med retningslinjer for bl.a. at identificere marint beskyttede områder på havet.

Forsvaret er i gang med en risikoanalyse af havmiljøet i Grønland. Risikoanalysen nævnes i den Arktiske strategi og er fastlagt i Aftale på Forsvarsområdet 2013-2017. Udover Søfartsstyrelsen inddrages blandt andet også Grønlands Selvstyre med henblik på, at også det grønlandske territorialfarvand indgår i analysen. Endvidere inddrages også Naturstyrelsen og styrelsens igangværende arbejde med at afdække et eventuelt behov for yderligere nationale og/eller internationale tiltag til at beskytte sårbare havområder i Grønland.

Beskyttelsen af den arktiske natur skal ses i tæt sammenhæng med den traditionelle udnyttelse af naturen i Arktis, herunder også de marine havpattedyr – det gælder også for

Grønland og Færøerne, som har fuld kompetence mht. deres respektive naturforvaltning suppleret af et tæt samarbejde inden for Kongeriget om relevant internationalt naturforvaltningsarbejde. I Arktisk Råd koordineres et omfattende cirkumpolart arbejde med monitoring af den arktiske biodiversitet. Monitoringsprogrammet CBMP (Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme – Det cirkumpolare Biodiversitetsmonitoringsprogram) er en hovedhjørnestein i de arktiske landes arbejde med biodiversitet, og Kongeriget bidrager med væsentlig ekspertviden fra relevante institutioner – primært Grønlands Naturinstitut og DCE fra Aarhus Universitet. Kongeriget har derfor i år påtaget sig rollen som medformand for CBMP for mindst to år sammen med USA.

Et andet vigtigt initiativ i Arktisk Råds naturbeskyttelsesarbejde er »Det Arktiske Biodiversitets Assessment (ABA), som er blevet til under dansk videnskabelig ledelse. Den færdige Assessment-rapport blev præsenteret på Arktisk Råds ministermøde i Kiruna, og der vil blive udarbejdet en plan for det videre arbejde under Arktisk Råd til støtte og gennemførelse af anbefalingerne. CMMP og ABA er betydningsfulde arktiske bidrag til Biodiversitetskonventionen fra 1992, der er en rammekonvention, som kombinerer naturbeskyttelse med hensynet til udvikling. Grønland og Færøerne implementerer selvstændigt Biodiversitetskonventionen og underliggende aftaler såsom aftalen om adgang til genetiske ressourcer (Nagoya-protokollen) i deres forvaltninger.

Som en yderligere væsentlig konvention kan nævnes konventionen om vådområder – også kaldet Ramsar-konventionen. Konventionen omfatter hele Kongeriget. Grønland udpegede i 2011 et nyt Ramsar-område i tillæg til de eksisterende 11 områder, og Færøerne udpegede i 2012 sine tre første Ramsar-områder. I 2012-14 er Grønland formand for et regionalt Nordisk-Baltisk Ramsar-samarbejde med Danmark som viceformand og der blev i dette regi afholdt en konference i Ilulissat om vådområder og klima i september 2013 med deltagelse af landsstyremedlemmet for natur og miljø og nordisk samarbejde, som også omhandlede et regionalt klimaprojekt støttet af Nordisk Ministerråd samt havde fokus på økosystemdelser og link til det arktiske samarbejde.

Klima og energi

Regeringen og Naalakkersuisut indgik den 15. august 2012 i medfør af selvstyreloven en samarbejdsaftale om de internationale klimaforhandlinger under FN's klimakonvention (UNFCCC), med henvisning til, at de internationale klimaforhandlinger har særlig betydning for Grønland.

Samarbejdsaftalen fastlægger principper for samarbejdet, herunder i forhold til konsultation af selvstyret, inddragelse i forhandlingsprocessen, informationsadgang og synliggørelse af Grønland. Selvstyret deltager som en integreret del af rigsfællesskabets delegation i forbindelse med forhandlings-sessioner under FN's klimakonvention. Aftalen har generelt styrket rammerne for et godt og konstruktivt samarbejde mellem regeringen og selvstyret, der som følge af aftalen indtages tættere i forhandlinger om områder, der vurderes at have særlig betydning for Grønland.

Klimastøtten til Arktis, der er en del af DANCEA-støtteordningen, administreres af Klima- Energi- og Bygningsministeriet (Energistyrelsen). Ordningens midler anvendes overvejende til langsigtede overvågnings- og forskningsaktiviteter i Arktis. Herunder overvågningsindsats ved Zackenberg i Nordøstgrønland, i Kobbefjord i Godthåbsfjorden, og ved Arktisk station på Disko, hvor der alle steder gennemføres undersøgelser og overvågning af klimaændringernes effekter

på økosystemniveau. Desuden finansieres PROMICE-programmet, der har til formål at overvåge udviklingen i afsmeltningen og massetabet fra Grønlands indlandsis' randområde.

Centrale vidensinstitutioner i disse langsigtede indsatser er Aarhus Universitet, Københavns Universitet, ASIAQ (tidligere Grønlands Forundersøgelser), GEUS, Grønlands Naturinstitut og Grønlands Klimaforskningscenter, som desuden arbejder tæt sammen med internationale forskere.

Klima-, Energi- og Bygningsministeriets institutioner formidler løbende ny viden om arktiske klimaændringer og deres effekter og klimastøtteordningen har i 2012 givet støtte til etableringen af en ny hjemmeside, hvor man løbende kan følge udviklingen af isforholdene i Arktis. Hjemmesiden www.polarportal.dk blev således lanceret op til smeltesæsonen 2013.

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet deltager desuden aktivt i klima- og miljøsamrådet under AMAP-arbejdsgruppen (Arctic Monitoring and Assessment Programme) i Arktisk Råd. Energistyrelsen varetager på vegne af Kongeriget formandskabet i gruppen 2013-2015. Arbejdsgruppen offentliggjorde i forbindelse med Arktisk Råds ministermøde maj 2013 et videnskabeligt arbejde om havforsuring i Arktis.

DMI varetager samarbejdet om den meteorologiske, oceanografiske og klimatologiske betjening af Grønland med omliggende farvande og luftrum. Dette omfatter prognose- og varslingstjeneste samt kontinuerlig overvågning af vej, hav, klima og dertil relaterede miljømæssige forhold i atmosfæren, på landjorden og i havet. Særligt aktuelt er samarbejdet om isobservations- og ismeldetjeneste til sikring af skibsfarten i de grønlandske farvande.

Igennem de seneste år er DMI i stigende grad blevet involveret i den øgede olieefterforskningsaktivitet og har i den forbindelse et tæt samarbejde med Råstofstyrelsen i Grønland vedrørende operationelt oliedriftsberedskab og rådgivning om oceanografiske forhold, herunder overvågning og kortlægning af havis.

Data fra jordobservationssatellitter spiller en afgørende rolle i forhold til overvågning af miljø og klima i Arktis. DMI er aktivt involveret i at skabe adgang til de store mængder data, som er tilgængelige via Danmarks deltagelse i den europæiske meteorologiske satellitorganisation (EUMETSAT) og EU's miljøovervågningsprogram Copernicus.

Kontinentalsokkelprojektet

En kyststat har i medfør af FN's Havretskonvention mulighed for at udvide sin kontinentalsokkel ud over 200 sømil, hvis den over for Kommissionen for Kontinentalsoklens Grænser (CLCS) kan dokumentere, at en række videnskabelige kriterier er opfyldt. Kyststaten kan dermed få retten til de levende og ikke-levende ressourcer på og under havbunden. CLCS har ikke til opgave at løse sager om en indbyrdes afgrænsning mellem kyststater med overlappende krav. Disse spørgsmål må uafhængigt af CLCS løses gennem bilateral forhandling mellem de berørte lande.

For at kunne dokumentere krav på kontinentalsoklen har rigsfællesskabet i 2002 iværksat et kontinentalsokkelprojekt, forankret i Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser. Projektet udføres i samarbejde med Færøernes og Grønlandslandsstyret, Statsministeriet, Udenrigsministeriet, Forsvarsministeriet og Finansministeriet. Projektet har til opgave at identificere de områder, hvor krav om retten til nye havbundsområder kan fremsættes, samt at indsamle, tolke og dokumentere de nødvendige data for en kravfrem-

sættelse over for CLCS. Der er budgetteret med et samlet beløb til Kontinentalsokkelprojektet på ca. 350 mio.kr. for perioden 2002-14. Det videnskabelige arbejde i projektet udføres fra dansk side af GEUS, DTU-Space og Geodatastyrelsen.

Kongeriget forventer at indgive krav på kontinentalsokkel vedrørende i alt fem områder. I 2009 blev der indgivet et krav vedrørende et område nord for Færøerne. I 2010 blev der indgivet et krav vedrørende et område syd for Færøerne og i 2012 et krav vedrørende et område syd for Grønland. Det er forventningen, at Kongeriget vil indgive krav på et område nordøst for Grønland i løbet af 2013. Herefter udestår alene et område nord for Grønland. Til brug for udarbejdelsen af en kravfremsættelse i dette område er der nedsat en task force med repræsentanter for GEUS, DTU-Space, Udenrigsministeriet og Naalakkersuisut. Et udkast til kravfremsættelse vil kunne foreligge i første halvdel af 2014.

CLCS behandler i øjeblikket Kongerigets krav i området nord for Færøerne. Behandlingen forventes afsluttet i 2013. Der vil gå nogle år, førend CLCS vil komme til behandlingen af Kongerigets øvrige krav.

Under et møde i Ottawa i november 2012 mellem udenrigsminister Villy Søvndal og Canadas udenrigsminister John Baird blev der opnået politisk enighed om en aftale, der præcist fastlægger havgrænsen mellem Canada og Grønland på en strækning over 3.000 km. Aftalen skal undertegnes og ratificeres af parterne, inden den kan træde i kraft. Indtil da vil grænseaftalen fra 1973 fortsat være gældende.

Sundhed

Der blev afholdt møde i det dansk-grønlandske samarbejdsudvalg for sundhed i september 2012 samt februar og september 2013. På møderne drøftes en række forhold af gensidig interesse, herunder, adgang til sundhedsdata, videnudveksling og mulige samarbejdsområder i forbindelse med en mulig ophævelse af den grønlandske nultolerancepolitik om uran, WHO og ny sundhedslovgivning i henholdsvis Danmark og Grønland. Endvidere foretog ministeren for sundhed og forebyggelse en orienteringsrejse til Grønland i februar 2013, hvor hun bl.a. havde anledning til at drøfte forventede udfordringer for det grønlandske sundhedsvæsen i forbindelse med eventuelt kommende storskalaprojekter.

I september 2012 underskrev landsstyremanden for sundhed og ministeren for sundhed og forebyggelse den første samarbejdsaftale mellem Færøernes landsstyre og Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse. Aftalen har til formål at udbygge det dansk-færøske samarbejde på sundhedsområdet med henblik på generel ajourføring af dansk sundhedslovgivning på Færøerne, implementering af internationale aftaler, samt gensidig orientering om aktuelle aktiviteter på sundhedsområdet i de respektive lande. Der er siden aftalens underskrivelse blevet afholdt første møde i samarbejdsudvalget i november 2012, ligesom ministeren for sundhed og forebyggelse aflagde besøg på Færøerne i januar 2013. Under besøget havde ministeren anledning til at stifte bekendtskab med forskellige dele af det færøske sundhedsvæsen og drøfte aktuelle problemstillinger med den færøske landsstyremand for sundhed.

Grønland deltager i arktiske og nordiske arbejdsgrupper og mødefora. I 2013 har man blandt andet øget sin involvering i det nordiske samarbejde omkring e-helse. Herudover er der fortsat stort fokus på og deltagelse i samarbejdet på forebyggelsesområdet. Grønland er fortsat en aktiv deltager i det nordiske helseberedskabssamarbejde, og der arbejdes på at sikre et bredt netværk af samarbejdspartnere til håndtering

af akutte situationer såsom katastrofer og evakueringer. Grønland er omfattet af den Nordiske Helseberedskabsaftale, og der er grønlandsk deltagelse i Svalbardgruppen, hvor Danmark også er medlem. Beredskabet udvikles løbende gennem samarbejdsaftaler med nordiske og arktiske partnere om sundhedsydelser i akutte situationer.

Forskningsmæssigt er der stort fokus på forskningssamarbejde med andre lande i det cirkumpolare område inklusive Danmark, særligt med Alaska og de nordlige territorier i Canada, idet mange geografiske og socioøkonomiske forhold er relativt ensartede i det cirkumpolare område. Grønland og Danmark er engageret i en række cirkumpolare forskningsnetværk, herunder bl.a. International Union for Circumpolar Health (IUCH), som arrangerer den tre-årige cirkumpolare sundhedskongres International Congress on Circumpolar Health (ICCH); AMAP (Arctic Monitoring and Assessment Programme) og Network of Circumpolar Infectious Disease Researchers, et samarbejdsnetværk indenfor infektionssygdomme, der er optaget som et projekt under The US, Denmark and Greenland Joint Committee.

Indenfor området smitsomme sygdomme er der et nært samarbejde mellem Grønland og Danmark gennem Statens Serum Institut, der dels udfører mikrobiologisk diagnostik, dels rådgivning af det grønlandske sundhedsvæsen indenfor mikrobiologi, vacciner, hygiejne og forskning.

Departement for Sundhed og Infrastruktur og det grønlandske sundhedsvæsen deltog i SAR-øvelserne i 2012 og 2013. Det grønlandske sundhedsvæsen var bl.a. inddraget i visitation til videre behandling. Sundhedsstyrelsen samarbejder med de grønlandske sundhedsmyndigheder i forbindelse med SAR-øvelserne, og Sundhedsstyrelsen indgår i den nationale operative stab (NOST).

I august 2013 var Departement for Sundhed og Infrastruktur i samarbejde med Kommuneqarfik Sermersooq vært for Nordisk Rusmiddelkonference, der blev afholdt i Nuuk. Konferencen afholdes i et nordisk netværk på skift i de nordiske lande.

I januar i 2013 arrangerede Vestnordisk Råd en temakonference i Island om samarbejdet i sundhedssystemet. På konferencen var der fokus på nye mulige samarbejdsområder mellem de vestnordiske sundhedsvæsen. Under konferencen skete der en fornyelse af aftalen mellem det færøske sundhedsministerium og Landssygehuset i Reykjavík (Landshospitalet) om behandling af patienter henvist fra det færøske sygehusvæsen. En aftale som blev indgået første gang i 2010. Sidenhen har parterne arbejdet på at udvide samarbejdet med to underaftaler om behandling af brystkræft og livmoderhalskræft.

Udover samarbejdet med det offentlige sundhedssystem i Island, er der efterhånden en del færøske patienter, der bliver behandlet for barnløshed (IVF) på et privat behandlingssted i Reykjavík. Og i løbet af de første måneder i år har det færøske sundhedsvæsen også benyttet sig af akut ambulance-transport fra den islandske kystvagte. Erfaringerne fra de transporter, der er foretaget indtil videre, er positive, og det er derfor ikke usandsynligt, at man også vil øge samarbejdet på dette område.

Politi

Grønlands Politi udgør én samlet politikreds og er en del af dansk politi. Grønlands Politi varetager de traditionelle politi- og anklagemæssige opgaver i Grønland samt en række opgaver på vegne af andre rigsmyndigheder. Det drejer sig bl.a. om civilretlige opgaver for Rigsombudsmanden i Grønland

samt nukleare målings- og varslingsopgaver for Beredskabsstyrelsen. Grønlands Politi er desuden ansvarlig redningsmyndighed for al eftersøgning og redning til lands (herunder indlandsisen) samt søredningsoperationer af mindre omfang i lokale farvandsområder. Endvidere har Grønlands Politi det koordinerende ansvar for den samlede indsats ved alle ulykker og katastrofer på land.

Der findes ikke formaliserede aftaler, der særligt vedrører politiets samarbejde med myndigheder i de øvrige arktiske lande. Det daglige samarbejde varetages således inden for de eksisterende internationale samarbejdsaftaler.

Der ydes jævnligt gensidig retshjælp mellem Grønlands Politi og de øvrige nordiske lande i medfør af eksisterende aftaler herom. Det drejer sig eksempelvis om bistand til forkyndelser og gennemførelse af retshjælp i form af efterforskning – typisk i form af foretagelse af afhøringer til brug for efterforskning i et andet land. Der sker tillige f.eks. fuldbyrdelse af bøde- og konfiskationsafgørelser fra de øvrige nordiske lande i medfør af lov om samarbejde med Finland, Island, Norge og Sverige angående fuldbyrdelse af straf mv.

Grønlands Politi har efter behov direkte kontakt med bl.a. politimyndighederne i Canada (navnlig Royal Canadian Mounted Police). Der afholdes således efter behov telefoniske samtaler og egentlige møder. Grønlands Politi har oplyst, at samarbejdet med de canadiske myndigheder opleves som meget positivt.

Herudover har Grønlands Politi et tæt samarbejde med de amerikanske militære myndigheder på Thule Air Base, hvor politikredsens stedlige polititjenestemand har daglig kontakt med US Air Force, ligesom politimesteren i Grønland under tjenesterejser afholder møder med bl.a. Base Commander og chefen for US Air Force Security Police på Thulebasen.

Endelig er der etableret god kontakt mellem Grønlands Politi og US Air National Guard, der i sommerhalvåret flyver operationer med udgangspunkt fra Kangerlussuaq. Det giver mulighed for, at Grønlands Politi som myndighed med ansvar for lokalredning kan trække på enheder fra Air National Guards, som er til stede i området, hvis der er behov herfor.

For så vidt angår Færøerne, findes der ikke formaliserede aftaler, der særligt vedrører politiets samarbejde med myndigheder i de øvrige arktiske lande. Der arbejdes dog aktuelt på en regional samarbejdsaftale om informationsudveksling med Islands Politi.

Forskning

Ministeren for forskning, innovation og videregående uddannelser tog i forbindelse med finansloven for 2012 en række

initiativer i forhold til arktisk forskning. Finansieringen af Klimaforskningscentret i Nuuk blev forlænget. Samtidig blev finansieringen af Centret for forskning i havstrømme, der er forankret ved Havstovan i Tórshavn forlænget. Centret vil i sin nye treårs periode også have grønlandsk deltagelse med repræsentanter fra Naturinstituttet i Nuuk. Centret vil i denne periode koncentrere sig om havet mellem Østgrønland og Færøerne med fokus på makrel og andre pelagiske fisk og deres fødegrundlag.

Derudover gives der tilskud til Arktisk Universitet (UArctic), der er en netværksorganisation for videregående uddannelse og forskning på tværs af de arktiske lande. Tilskuddet vil bl.a. understøtte studentermobilitet og fjernundervisningen (e-learning) i Arktis og grønlandske, færøske og danske forsknings- og uddannelsesinstitutioners bidrag og deltagelse i udviklingen af UArctics masterprogrammer. Udmøntningen af bevillingen er drøftet med de danske, grønlandske og færøske institutioner. Herudover er der som en opfølgning på Aftale på Forsvarsområdet 2013-2017 givet tilskud til DTU-Space, således at DTU-Space i de næste to år kan indgå i et samarbejde med forsvaret om mulige fælles satellitløsninger i Nordgrønland. Satellitovervågning er bl.a. et afgørende redskab i moderne klimaforskning, men det kan også understøtte mange andre forskningsgrene afhængig af bestykningen af satellitten.

På institutionsniveau har Aarhus Universitet samlet alle deres polare aktiviteter i et nyt center for arktisk forskning på tværs af hovedområder. Centret har et tæt samarbejde med både Grønland og Canada. I tilknytning til centret bevilgede Villum Fonden 70 mio.kr. til etablering af en forskningsstation ved Station Nord. Forskningsstationen vil komme til at bestå af tre komponenter: a) en egentlig forskningsstation med tre nye bygninger på Station Nord, b) en mobil forskningsstation bestående af store telte, der vil blive flyttet rundt mellem lokaliteter i det nordlige Grønland og på isen i Polhavet, samt c) en komponent til atmosfæremålinger bestående af en række ubemandede fly samt avanceret landbaseret måleudstyr.

På nordisk niveau har Nordforsk i regi af Nordisk Ministerråd iværksat et fælles nordisk arktisk forskningsprogram. Initiativet vil løbe i perioden 2014-2018.

Hermed slutter redegørelsen.
